

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.28>

УДК 35:332.146.2:351

О. П. Бабінець,

аспірант кафедри регіональної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9546-1333>

**СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ МІСТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ
МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ
ТЕРИТОРІЙ**

O. Babinets,

Postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

**MODERN CITY CONCEPTS AS AN EFFECTIVE MECHANISM OF
PUBLIC MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF ENSURING THE
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF URBAN TERRITORIES**

Стаття присвячена сучасним концепціям розвитку міст як ефективного механізму публічного управління в контексті забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій. Встановлено, що феномен урбанізації став одним із ключових трендів XXI століття та викликом для публічного управління. Обґрунтовано необхідність розроблення нових підходів до планування й сталого розвитку міст в умовах урбанізаційних змін. У статті висвітлено

основні концептуальні підходи та заходи, які вживаються на міжнародному рівні задля забезпечення сталого розвитку міст. Визначено, що для подолання негативних наслідків урбанізаційних процесів пріоритетним є досягнення Цілі Сталого Розвитку 11, а саме: забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів. Здійснено детальний аналіз Міської стратегії Світового Банку, спрямованої на покращення публічного управління в містах. Висвітлено ключові програмні напрямки Світового Банку задля сталого розвитку міст: «Зелене місто», «Інклюзивне місто», «Стійке місто», «Конкурентоспроможне місто (урбанізація та зростання)», «Сильні міські системи та міське врядування». Досліджено феномен сталого розвитку та його основні особливості. Проаналізовано найпоширеніші сучасні концепції розвитку міст: «стале місто», «місто-сад», «зелене місто», «розумне місто», «креативне місто», «компактне місто». Охарактеризовано основні особливості цих концепцій. З'ясовано, у яких містах світу й України впроваджуються зазначені концепції. Обґрунтовано необхідність подальшої імплементації сучасних концепцій розвитку міст як ефективного механізму публічного управління в контексті забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій. Запропоновано використовувати сучасні концепції розвитку міст під час відбудови українських міст, які зазнали руйнувань внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України.

The article is devoted to the modern city concepts as an effective mechanism of public management in the context of ensuring the sustainable development of urban territories. It has been established that the phenomenon of urbanization has become one of the key trends of the 21st century and a challenge for public administration. The need to develop new approaches to planning and sustainable development of cities under conditions of urbanization is substantiated. The paper highlights main conceptual approaches and measures, which are used at the international level to ensure the sustainable development of cities. It has been found that to overcome the negative consequences of urbanization processes, the main priority is to achieve United Nation Sustainable Development Goal 11. SDG 11 is about making cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable. World Bank Urban and Local Government Strategy, titled Systems of Cities Harnessing urbanisation for growth and poverty alleviation has been analysed. Besides, the article highlights key

program directions of the World Bank for the sustainable development of cities: "Green city", "Inclusive city", "Sustainable city", "Competitive city (urbanization and growth)", "Strong urban systems and urban governance". The phenomenon of sustainable development and its main features have been clarified. The most common modern concepts of urban development such as "sustainable city", "garden city", "green city", "smart city", "creative city", "compact city" have been analysed. The main features of those modern concepts have been characterized. It has been found out in which cities of the world and Ukraine the mentioned concepts are implemented. The need for further implementation of modern concepts of urban development as an effective mechanism of public management in the context of ensuring the sustainable development of urban areas has been substantiated. It has been proposed to use modern concepts of urban development during the reconstruction of Ukrainian cities that were destroyed during the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine.

Key words: *sustainable development, sustainable city, garden city, green city, Green Urbanism, smart city, creative city, compact city.*

Ключові слова: *сталий розвиток, «стале місто», «місто-сад», «зелене місто», зелений урбанізм, «розумне місто», «креативне місто», «компактне місто».*

Постановка проблеми. Феномен урбанізації став одним із ключових трендів ХХІ століття. Зокрема, до 2050 року в містах буде проживати 68% населення планети [1]. Водночас стрімкі урбанізаційні процеси спричиняють нові виклики для публічного управління, оскільки мешканці урбанізованих територій прагнуть жити в безпечному й комфортному середовищі. Саме тому в умовах урбанізаційних змін та розширення урбанізованих територій усе більшої актуальності набуває концепція сталого розвитку міст. Зокрема, запровадження новітніх концепцій розвитку міст може стати ефективним механізмом публічного управління в контексті забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій. З огляду на це дослідження зазначених концепцій є вкрай важливим в умовах урбанізації та глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти забезпечення сталого розвитку міст в умовах урбанізаційних змін висвітлювали у своїх працях низка вітчизняних науковців: О.Балуєва, А.Буряченко, А.Дмитренко, О.Єршова, О.Корченкова, Н.Омельченко, Л.Сергієнко, К.Фещенко, О.Чуєв, О.Шевцова та інші.

Сучасні концепції розвитку міст у контексті забезпечення сталого розвитку міських територій досліджували такі зарубіжні вчені-урбаністи, як Р.Бенем (R.Banham) Б.Берг (B.Berg), Дж.Галегуа (G.Halegoua), Е.Говард (E.Howard), П.Голл (P.Hall), Й. Гел (J.Gehl), Дж.Джейкобс (J.Jacobs), Г.Жирарде (H.Girardert), М.Колвілл-Андерсен (M.Colville-Andersen), С.Леманн (S.Lehmann), Ч.Лендрі (Ch.Landry), Г.Макгрехем (G.McGranahan), Р.Сеннетт (R.Sennett), Р.Флорида (R.Florida), Т.Шелметік (T.Shelmetic) тощо.

Зазначені питання також стали предметом фахових дискусій на різних міжнародних платформах, у тому числі Організації Об'єднаних Націй та Світового Банку.

Мета статті. Головною метою цієї статті є обґрунтування концептуальних засад сучасного розвитку міст та розроблення практичних рекомендацій щодо формування новітніх підходів у сфері управління сталим розвитком міських територій

Виклад основного матеріалу. Як зазначено у звіті Міжнародної організації з міграції за 2015 рік, світ стає усе більш урбаністичним, зокрема, очікується, що до 2050 року міське населення зросте орієнтовно до 6,4 мільярда. При цьому майже кожен п'ятий з усіх мігрантів живе в 20 найбільших містах світу, які вже за своєю кількістю населення стали більшими, ніж окремі країни. Так, за попередніми підрахунками, щотижня міста зростають завдяки мігрантам на 3 млн осіб, що наразі є еквівалентом сучасному Києву чи Мадриду. Водночас міграція значною мірою впливає на урбанізаційні процеси, роблячи міста більш великими й різноманітними [2].

На незворотних та швидких урбанізаційних процесах акцентує увагу і Світовий Банк, згідно з прогнозами якого до 2050 року в містах буде проживати

орієнтовно 68% населення планети, а вже до 2030 року мапа світу поповниться ще 43 мегаполісами з 10-мільйонним населенням [3].

Водночас стрімкі урбанізаційні процеси є викликом для публічного управління і вимагають нових підходів до планування та розвитку міст, оскільки з приростом населення на урбанізованих територіях зменшується доступний життєвий простір на кожного жителя, а натомість зростають інтенсивність вуличного трафіку, навантаження на наявну інфраструктуру, інформаційне навантаження, рівень потреб мешканців тощо. Одним із таких підходів є забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій.

Варто зазначити, що питання сталого або збалансованого розвитку постійно перебувають на порядку денному ООН та інших міжнародних організацій. Зокрема, на Конференції ООН зі сталого розвитку, яка відбулася у 2012 році в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), було прийнято документ «Майбутнє, якого ми хочемо», яким передбачено розвиток сталих міст і населених пунктів та визначено необхідність застосування цілісного підходу до урбанізації [4].

Таким чином, останнім часом особливої актуальності набуває стратегія сталого розвитку, основні постулати якої вперше сформулював Гру Харлем Брунтланд у 1987 році під час доповіді в ООН «Наше спільне майбутнє». Зокрема, під цим феноменом розумівся такий розвиток суспільства, що задовольняє потреби сьогодення, однак не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [5, с. 41].

Нові підходи до забезпечення сталого розвитку започатковано у вересні 2015 року, коли в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Порядок денний розвитку після 2015 року. Зокрема, документом під назвою «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» передбачено досягнення 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. У контексті забезпечення подолання негативних наслідків урбанізаційних процесів одним із пріоритетних завдань для публічного управління має стати досягнення Цілі Сталого Розвитку 11, а саме: забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів, що

охоплює різні галузеві завдання (житлове забезпечення, безпека, екологія та інші) задля реалізації на місцевому рівні.

Забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій передбачено також Лейпцизькою хартією сталого європейського міста. Зокрема, цим документом визначено основні моделі сучасного європейського міста, забезпечення інтегрованого розвитку міст, ефективне урядування в містах тощо [6]. Крім того, Хартія передбачає посилення європейської поліцентричної міської системи та конкурентоспроможності міст, створення якісних громадських просторів, модернізацію інфраструктури та сприяння розвитку велосипедного й пішохідного руху задля зменшення негативного впливу транспорту на навколишнє середовище.

Нову концепцію сталого розвитку міст запропоновано Світовим Банком у звіті «Млинці до пірамід – міська форма для сталого розвитку», у якому, зокрема, проаналізовано двосторонній зв'язок між економічним зростанням міста та площею, доступною для мешканців і підприємств [7]. При цьому зазначається, що міста з низьким рівнем доходу, як правило, схожі на «млинці», які розростаються в ширину й довжину, оскільки в умовах урбанізаційних змін нові мешканці здебільшого поселяються на околицях. Водночас багатші міста набувають форми «пірамід», оскільки зі збільшенням доходів зростають будівлі. На думку аналітиків Світового Банку, міста у формі пірамід є більш придатними для життя та навколишнього середовища, Натомість міста у вигляді млинців найчастіше розростаються за рахунок територій субурбій, внаслідок чого зменшуються площі зелених насаджень, ускладнюється трафік через надмірне навантаження на транспортну мережу тощо. При цьому міста можуть набувати пірамідальної форми завдяки ефективному публічному управлінню, впровадженню енергоефективних технологій та забезпеченню сталого розвитку урбанізованих територій. Таким чином, для набуття тієї чи іншої форми визначальними є економічні основи та сприятливе політичне середовище міст (стабільний ринок праці, гнучкі правила забудови, розвинений громадський транспорт, доступ до послуг та благ тощо).

З метою подолання викликів, спричинених урбанізацією, та негативних наслідків урбанізаційних процесів Світовим Банком було розроблено Міську стратегію, спрямовану на покращення публічного управління в містах, зниження рівня бідності та спільне процвітання. При цьому було запропоновано 5 ключових програмних напрямків сталого розвитку міст: «Зелене місто», «Інклюзивне місто», «Стійке місто», «Конкурентоспроможне місто (урбанізація та зростання)», «Сильні міські системи та міське врядування».

Згідно з програмою «Зелене місто» передбачено надання технічної та фінансової допомоги містам у плануванні низьковуглецевого, стійкого до зміни клімату зростання, покращення систем управління твердими побутовими відходами та вирішення проблем із забрудненням довкілля та життєзабезпечення.

Програма «Інклюзивне місто» спрямована на покращення доступу до землі, доступного житла, робочих місць і базових послуг, економічних можливостей, благоустрій нетрів, підвищення участі громади та боротьби з міською бідністю й соціальною нерівністю.

Програма «Стійкі міста» має на меті посилення багатовимірної стійкості та здатності міст долати потрясіння, а також покращення кризового менеджменту: управління кліматичними ризиками, ризиками стихійних лих, економічними кризами й соціальними конфліктами.

Програма «Конкурентоспроможне місто (урбанізація та зростання)» націлена на сприяння містам у залученні інвестицій та збільшенні кількості робочих місць шляхом покращення ринків землі, зв'язку та нормативного регулювання на субнаціональному рівні, а також шляхом створення сприятливого середовища для бізнесу та ефективного використання землі й нерухомості.

Програмою «Сильні міські системи та міське врядування» передбачена підтримка міського порядку денного через зміцнення ринків землі й житла, покращення муніципального фінансування та публічних послуг, а також

підвищення спроможності здійснювати інтегровану політику територіального розвитку та планування землекористування.

Отже, шляхом впровадження вищезгаданої Міської стратегії Світовим Банком забезпечується фінансування за окресленими програмними напрямками, що створює додаткові можливості на глобальному рівні протистояти викликам, спричиненим стрімкою урбанізацією, та певним чином забезпечити сталий розвиток міст, охоплених програмними заходами.

На тлі бурхливих урбанізаційних процесів з'являються різноманітні концепції сталого розвитку міст, найпоширенішими серед яких є такі: «стале місто», «місто-сад», «зелене місто», «розумне місто», «креативне місто», «компактне місто» та інші.

Концепція «Стале місто» була детально обґрунтована Г.Жирарде, який зазначав, що сталий розвиток покращує якість життя людей та спроможність планети. У контексті міського розвитку сталість означає наявність низки показників: бюджетування ресурсів, енергоефективність, відновлювальна енергетика, довготривалі будівельні структури, скорочення відстані між роботою й місцем проживання, ефективність системи громадського транспорту, скорочення кількості відходів і їх переробка, компостування органічних відходів, круговий метаболізм, постачання продуктів харчування з місцевих джерел. Наразі багато міст (Стокгольм, Гельсінкі, Каліфорнія та ін.) застосовують окремі елементи цієї моделі, тобто є лише частково «сталими містами». Водночас повністю «сталим містом», на думку Г.Жирарде, можна вважати лише те, де наявні всі згадані показники [8, с. 178-179].

Концепція «місто-сад» представлена в книзі Е.Говарда (E.Howard) «Міста-сади майбутнього», де описано утопічне місто, у якому люди живуть у гармонії з природою [9]. Така модель міського розвитку передбачала радіально-кільцеве планування населеного пункту з садибним типом забудови, центральним парком, квітниками, зеленими зонами, скляною галереєю по внутрішньому периметру та промисловими об'єктами по зовнішньому периметру. Перше «місто-сад» (Лечворт) було збудовано у 1903 році за 50 км від Лондона. Пізніше

концепція «міста-саду» набула практичного застосування при розбудові передмість. Зокрема, за такою моделлю було облаштовано Хемстедське передмістя в Лондоні (Великобританія) та поселення Хеллерау поблизу Дрездена (Німеччина), низку поселень у Німеччині (Рюмерштадт, Сіменсштадт, Хуфайзен (Німеччина), а також у США (Редберн). Крім того, концепція «міста-саду» застосовувалася при будівництві міст-сателітів великих міст («Великий Лондон», «Великий Париж», «Великий Нью-Йорк»).

Ідеї рівноваги урбанізованих територій і навколишнього середовища, коли всі форми природи є дуже важливими компонентами міської форми та частиною зеленої інфраструктури, стали основоположними для концепції «зеленого міста». Ця концепція була висунута у 1969 році Рейнером Бенемом (Reiner Banham), який вважав, що розвиток міста передбачає симбіоз технологій, природи і людини як невід'ємної частини міської архітектури.

У цьому контексті заслуговує на увагу матриця сталості, розроблена С.Леманом (S.Lehman), що складається з 15 принципів «Зеленого Урбанізму»: клімат, відновлювальна енергетика з нульовими викидами вуглекислого газу, міста без відходів, вода, сади й міське розмаїття, збалансований транспорт та зручний громадський простір (компактні й поліцентричні міста), зелені будівлі і райони, життєздатні спільноти та ін. [10].

Така модель міської зеленої інфраструктури є прикладом стратегічного та інтегрованого планування урбанізованих територій, а її елементи активно впроваджуються в багатьох містах світу. Зокрема, принципи зеленого урбанізму широко використовуються в Токіо, Сан-Пауло, Мехіко, Мумбаї, Калькутті та інших мегаполісах. Крім того, наразі багато міст світу, у тому числі й в Україні розробляють та реалізують план дій «Зелене місто» з метою оптимізації екологічних показників. Зокрема, здійснюється перехід на місцеві відновлювальні джерела енергії, запроваджуються зміни системи управління відходами, проводиться реконструкція будівель на енергоефективні об'єкти.

Актуальною для сталого розвитку урбанізованих територій є концепція «розумного міста», яку сформулювала Дж.Галегуа у книзі «Розумні міста». На

думку вченої, «розумне місто» має передбачати інтеграцію інформаційних технологій у фізичне міське середовище [11, с. 27]. Подібне тлумачення цього феномена надав Е.Таунсенд, який зазначив, що до «розумних міст» можна віднести ті, де активно використовуються інформаційні технології для вирішення проблемних питань місцевого розвитку [12].

Концепція «розумного міста», яка має на меті ефективно і швидко задоволення потреб населення шляхом впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, активно запроваджується в багатьох містах світу, у тому числі і в Україні. Зокрема, у 2022 році в Барселоні відбувся конгрес Smart City Expo, під час якого Київ отримав престижну нагороду «World Smart City Award Special Recognition» за міський застосунок «Київ Цифровий».

У ХХІ столітті все більшої актуальності набуває також концепція «креативного міста», яку висунув Ч.Лендрі наприкінці 1980-х. На думку науковця, основною метою розбудови «креативного міста» є його людиноцентричність [13, с. 223].

Модель «креативного міста» активно підтримується і пропагується інституціями ООН та Європейського Союзу шляхом впровадження різних міжнародних проєктів: «Креативні Міста», «Європейська культурна столиця», «Мережа Креативних Міст ЮНЕСКО» та ін.

У контексті забезпечення сталого розвитку важливою є концепція «компактного міста», яка отримала розповсюдження в США та ЄС, Модель «компактного міста» передбачає ущільнення структури проживання з метою уникнення росту міст за рахунок сільської місцевості. При цьому основна увага спрямовується на комплексне використання факторів проживання, роботи, освіти, постачання та дозвілля в міських кварталах.

Подібною до концепції «компактного міста» є модель «місто 15 хвилин», яку сформулював у 2016 році К.Морено. Відповідно до цієї концепції при плануванні міського розвитку на першому місці має перебувати людина та її потреби, тобто йдеться про «людиноцентричний дизайн». Головна ідея такої моделі полягає в забезпеченні для жителів міст доступності за 15 хвилин (пішки

чи на велосипеді) всіх необхідних послуг. Наразі 16 міст світу, у тому числі Париж і Шанхай, впроваджують цю концепцію.

Висновки і пропозиції. Питання сталого розвитку постійно перебувають на порядку денному ООН та Європейського Союзу. Водночас забезпечення сталого розвитку є одним із ключових завдань публічного управління в умовах стрімких урбанізаційних та глобалізаційних змін та вимагає розроблення нових підходів до планування й розвитку міст. Дослідження сучасних концепцій розвитку міст та їх подальше впровадження є важливим для подолання негативних наслідків урбанізаційних процесів. В умовах нинішніх глобалізаційних та екологічних викликів подібні моделі міського розвитку набувають усе більшого поширення та стали ефективним механізмом публічного управління в контексті забезпечення сталого розвитку урбанізованих територій. Зазначені концепції можуть бути частково застосовані під час відбудови українських міст, які зазнали руйнувань внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України.

Література

1. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision Key Facts. *United Nations, Department of Economic and Social Affairs* : [website]. available at: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-KeyFacts.pdf> (дата звернення: 30.08.2023).

2. World Migration Report 2015. Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility. available at: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2015-migrants-and-cities-new-partnerships-manage-mobility> (дата звернення: 30.08.2023).

3. World Bank. World Development. available at: <https://wdi.worldbank.org/table/3.12> (дата звернення: 31.08.2023).

4. The future we want : outcome of the Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012. available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3826773?ln=ru#record-files-collapse-header> (дата звернення: 31.08.2023).

5. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. available at:

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (дата звернення: 31.08.2023).

6. Leipzig Charta zur nachhaltigen europäischen Stadt. available at: https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/DL_LeipzigCharta.pdf (дата звернення: 31.08.2023).

7. Lall S., Lebrand M., Park H., Sturm D., Venables A. 2021. Pancakes to Pyramids: City Form to Promote Sustainable Growth. © World Bank, Washington, DC. available at: <http://hdl.handle.net/10986/35684> (дата звернення: 31.08.2023).

8. Girardert H. The Gala Atlas of Cities, New Directions for sustainable urban living. Anchor Books, New York, 1993. 191 p.

9. Howard E. Garden Cities of To-morrow. *Organization & Environment*, 2003. 16(1), 98–107. <http://www.jstor.org/stable/26161786>. Accessed 6 Sept. 2023.

10. Lehmann S. Transforming the City for Sustainability: The Principles of Green Urbanism. *Journal of Green Building*. 2011. 6. 104-113. available at: <https://www.researchgate.net/publication/275939484>. Accessed 6 Sept. 2023.

11. Галегуа Дж. Розумні міста : Пер. з англ. О.Стукало : Київ : ArtHuss, 2021. 192 с.

12. Anthony M. Townsend. Smart Cities : Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia. New York | London : W. W. Norton & Company, 2013. 384 p.

13. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливості : Пер. з англ. А.Діамант : Харків : Фоліо, 2020. 252 с.

References

1. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2018), “ World Urbanization Prospects. The 2018 Revision Key Facts”, available at: <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-KeyFacts.pdf> (Accessed 30.08.2023).

2. International Organization for Migration (2015), “World Migration Report 2015. Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility”, available at: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2015-migrants-and-cities-new-partnerships-manage-mobility> (Accessed 30.08.2023).

3. World Bank (2023), “World Development”, available at: <https://wdi.worldbank.org/table/3.12> (Accessed 31.08.2023).
4. UN (2012), “The future we want : outcome of the Conference on Sustainable Development”, Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3826773?ln=ru#record-files-collapse-header> (Accessed 31.08.2023).
5. UN (2022), “Report of the World Commission on Environment and Development. Our Common Future”, available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (Accessed 31.08.2023).
6. Online Urban Library (2007), “Leipzig Charta zur nachhaltigen europäischen Stadt”, available at: https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/DL_LeipzigCharta.pdf (Accessed 31.08.2023).
7. Lall, S. Lebrand, M. Park, H. Sturm, D. and Venables, A. (2021), Pancakes to Pyramids: City Form to Promote Sustainable Growth, World Bank, Washington, DC, available at: <http://hdl.handle.net/10986/35684> (Accessed 31.08.2023).
8. Girardert, H. (1993), The Gala Atlas of Cities, New Directions for sustainable urban living, Anchor Books, New York, USA.
9. Howard, E. (2003), “Garden Cities of To-morrow”, Organization & Environment, vol. 16(1), pp. 98–107, available at: <http://www.jstor.org/stable/26161786> (Accessed 6 Sept. 2023).
10. Lehmann, S. (2011), “Transforming the City for Sustainability: The Principles of Green Urbanism”, Journal of Green Building, vol. 6, pp. 104-113 (available at: <https://www.researchgate.net/publication/275939484> (Accessed 6 Sept. 2023)).
11. Halegoua, G. (2021), Rozumni mista [Smart Cities], ArtHuss, Kyiv, Ukraine.
12. Townsend, A. (2013), Smart Cities. Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia, W. W. Norton & Company, New York, USA | London, Great Britain.
13. Landry, Ch. (2020), Kreatyvne mistotvorennia: joho syla i mozhlyvosti [Creative Citymaking : Its Power & Potential], Folio, Kharkiv, Ukraine.